

RESOVIA SACRA

STUDIA TEOLOGICZNO-FILOZOFICZNE
DIECEZJI RZESZOWSKIEJ
ROK 24 (2017)

NUMER JUBILEUSZOWY
Z OKAZJI 25-LECIA
DIECEZJI RZESZOWSKIEJ

Rzeszów 2017

GRZEGORZ KAMIL SZCZECINA

OBECNA WARTOŚĆ SOLIDARNOŚCI MIĘDZYLUDZKIEJ W ŚWIETLE MYŚLI MĘCZENNIKA KOMUNIZMU – BŁ. KS. JERZEGO POPIEŁUSZKI

Wyjątkowe miejsce w historii Polski oraz w dziejach Kościoła w Ojczyźnie zajmuje kapłan – męczennik, bł. ks. Jerzy Popiełuszko¹. Jego sylwetka i działalność, zwłaszcza w okresie stanu wojennego, związana ze słynnymi w Polsce i za granicą Mszami za Ojczyznę² oraz znanymi kazaniami, które wtedy wygłosił, na stałe wpisały się już w obraz zniewolonej systemem komunistycznym Polski. „Żoliborski kaznodzieja” w nauczaniu wzywał przede wszystkim do

---

MGR LIC. GRZEGORZ K. SZCZECINA, studia magisterskie ukończył na Wydziale Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w 2014 roku. Obecnie jest doktorantem w Instytucie Historii Kościoła i Patrologii KUL. Kontakt: grzesszczecina@interia.pl

1. Proces kanonizacyjny rozpoczął się 20 września 2014 roku w diecezji Crételi we Francji.
2. Msze św. za Ojczyznę w kościele św. Stanisława Kostki zainicjował ks. prałat Teofil Bogucki w październiku 1980. Od lutego 1982 roku odprawiano je systematycznie w ostatnią niedzielę miesiąca. Wtedy także ks. Bogucki powierzył ks. Jerzemu Popiełuszce ich celebrowanie, wygłaszanie homilii oraz wszelkie przygotowania organizacyjne. Kazania z nabożeństw za Ojczyznę, począwszy od 17 stycznia 1982 do września 1984 roku, zostały zarejestrowane oraz wydane. Stanowią pewną spójną całość w nauczaniu ks. Jerzego. Zarejestrowano także parę rozważań modlitewnych (droga krzyżowa), różańcowych i homilii, wygłoszonych w kilku miastach Polski. Por. Z. Malacki, *Świadek trudnych czasów*, w: *Książd Jerzy Popiełuszko. Kazania 1982–1984*, red. Z. Malacki, Warszawa 2004, s. 6–7.; A. Mularska, *Święty wśród nas. Błogosławiony książd Jerzy Popiełuszko*, Kraków 2015, s. 344–348.

poszanowania podstawowych wartości, takich jak prawda, wolność, godność człowieka, sprawiedliwość i solidarność. Nowa sytuacja społeczno-polityczna, w jakiej znalazła się Polska w ciągu trzydziestu trzech lat od męczeńskiej śmierci Błogosławionego, jest doskonałą okazją do odczytania na nowo jego nauczania i pochylenia się nad realizacją we współczesnym świecie wartości i cnót, o których poszanowanie zabiegał ks. Popiełuszko.

Jedną z podstawowych wartości w życiu człowieka i społeczności zawsze była i będzie solidarność międzyludzka. Społeczna zasada solidarności jest także określana jako zasada dobra wspólnego³ i – podobnie jak pomocniczość – określana jako zasada personalizmu. Solidarność definiuje się jako uporządkowaną zgodę w dążeniu do dobra wspólnego⁴. Jak wielką cenę dla człowieka i społeczeństwa ma poszanowanie podstawowych wartości, pokazały czasy zniewolenia komunistycznego w Polsce (1945–1989), gdy rodacy tłumie sprzeciwiali się władzy rugującej bądź negującej podstawowe wartości, bez których człowiek i społeczeństwo nie może prawidłowo funkcjonować. Solidarność należy do podstawowych idei cementujących ludzką wspólnotę. Dlatego właśnie Błogosławiony włączył tę wartość w historię Kościoła, zawsze stojącego w obronie prawdy i godności. Rozumiał, że polska ambona ma być miejscem jednoczącym, leczącym duchowe rany, miejscem obrony przed groźbą nieprawdy, niesionej przez każdą formę totalitaryzmu⁵.

Charakterystycznym jest, że słowo „solidarność” ma od sierpnia 1980 roku podwójne znaczenie. Oznacza ono pierwszą niezależną organizację związkową (robotników), która powstała w ówczesnym obozie komunistycznym, oraz przede wszystkim oznacza więź międzyludzką, społeczną, która wyraża się w potrzebie dążenia do wspólnego dobra. Dobrze tą wartość opisał św. Jan

3. KKK 1939–1942.

4. „Solidarność pomaga nam dostrzec »drugiego« – osobę, lud czy naród – nie jako narzędzie, którego zdolność do pracy czy odporność fizyczną można tanim kosztem wykorzystać, a potem, gdy przestaje być użyteczny, odrzucić, ale jako »podobnego nam«, jako »pomoc« (por. Rdz 2, 18. 20), czyniąc go na równi z sobą uczestnikiem »uczty życia«, na którą Bóg zaprasza jednakże wszystkich ludzi. Stąd ważność budzenia *sumienia religijnego* w poszczególnych ludziach i narodach”. SRS 39. Por. tamże, 35–40. Por. także: EV 93; CA 10; ChL 42; KKK 2407, 2437–2442; Jan Paweł II, List apostolski *Les grands mysteres* (1.05.1984); Tenże, List na III Światowy Dzień Wyżywienia *W imię solidarności ludzkiej i chrześcijańskiej* (12.10.1983), „L'Osservatore Romano” (OR), 4(1983), nr 10, s. 15–16.; Tenże, Przemówienie *Współpraca i solidarność w sprawach ekonomicznych* (24.04.1980), w: *Papież Jan Paweł II do Polonii i Polaków za granicą 1978–2003*, red. R. Dzwonkowski, *Ząbki* 2007, s. 202–204.; C. Strzeszewski, *Katolicka Nauka Społeczna*, Lublin 1994, s. 512.

5. Por. J. Sochoń, *Książdz Jerzy Popiełuszko*, Kraków 2001, s. 111.

Paweł II w książce *Osoba i czyn* gdy zauważył, iż solidarność warunkuje, uzdalnia do czynienia dobra i uczestnictwa w nim⁶.

„Niezlomny kapłan” w historii Polski zapisał się jako kapelan Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”⁷. Błogosławiony w swoich kazaniach doskonale rozróżniał postawę solidarności ludzkiej od nazwy organizacji związku zawodowego. Choć więc znacznie więcej uwagi poświęcał tej związkowej organizacji, zdelegalizowanej wskutek stanu wojennego⁸, w Jego żoliborskim nauczaniu nie brakło też miejsca dla pojęcia solidarności jako wartości międzyludzkiej, którą prawie zawsze zestawiał z miłością. Gdy idzie o pojęcie solidarności, nie można go rozpatrywać w oderwaniu od miłości. To miłość warunkuje prawidłowe funkcjonowanie solidarności społecznej. W sierpniu 1983 roku ks. Jerzy tak definiował solidarność: *To wołanie wielkim głosem o poszanowanie ludzkiej godności, to jednocześnie dostrzeganie drugiego człowieka i jego problemów. To troska o uwięzionych, upominanie się o wolność dla nich, to opieka nad ich rodzinami. To braterska troska o wszystkich, którzy są szykanowani i dyskryminowani za nasze wspólne przekonania. To obowiązek likwidowania zła i mechanizmów jego działania. To ukazywanie młodzieży wielu przemilczanych spraw naszej Ojczyzny*⁹.

„Męczennik komunizmu” widział solidarność jako: *jedność serc, umysłów i rąk, zakorzenionych w ideałach, które są zdolne przemieniać świat na lepsze (...) to imię jedności i wspólnoty*¹⁰. Solidarność w jakimkolwiek zakresie jest mocno powiązana z zasadą dobra wspólnego. Związek ten jest integralny. Solidarność pozwala przewycięzać wszelkiego rodzaju imperializmy i nierówności społeczne, które prowadzą do krzywdy bliźniego. To właśnie solidarność, dobrze i prawidłowo pojmowana, pozwala ujrzeć drugiego człowieka, bądź społeczeństwo inaczej niż narzędzie, które można wykorzystać¹¹. Tak określona

6. K. Wojtyła, *Osoba i czyn*, Kraków 1999, s. 310–319.

7. Ks. Popiełuszko nie został oficjalnie przez władzę kościelną mianowany kapłanem NSZZ „Solidarność”, niemniej jednak członkowie tego związku nazwali go swoim kapłanem. Obecnie patronuje ludziom pracy.

8. Por. J. Popiełuszko, *Homilia z 29 sierpnia 1982 r.*, w: Ks. Jerzy Popiełuszko. *Kazania patriotyczne*, red. A. Majewski, Paryż 1984, s. 57–59. Por. także: *Homilia z 24 kwietnia 1983 r.*, tamże, s. 118–123; *Homilia z 28 sierpnia 1983 r.*, tamże, s. 142–146; *Homilia z 27 maja 1984 r.*, tamże, s. 178–181; *Homilia z 26 sierpnia 1984 r.*, w: *Ksiądz Jerzy Popiełuszko. Kazania 1982–1984*, s. 161–168.; Tenże, *Droga krzyżowa podczas I Pielgrzymki Robotników na Jasną Górę – 18 września 1983 r.*, w: *Zło dobrem zwycięża!*, red. W. Ciak, Poznań 2010, s. 54–70.

9. J. Popiełuszko, *Homilia z 28 sierpnia 1983 r.*, w: Ks. Jerzy Popiełuszko. *Kazania patriotyczne*, s. 145.

10. Tenże, *Homilia z 28 sierpnia 1983 r.*, w: Ks. Jerzy Popiełuszko. *Kazania patriotyczne*, s. 145.

11. Por. H. Zątek, *Rola solidarności i pomocniczości w życiu społecznym*, Bielsko-Biała 2001, s. 136–158. Por. także: A. Sebesta, *Wolność i godność jednostki, a przynależność do organizacji politycznych i społecznych*, w: *Wolność i władza w życiu publicznym*, red. W. Zuziak, Kraków 2008, s. 161–170.

idea solidarności wyraża pojęcie dobra wspólnego, które ma być uwzględniane przez każdego człowieka i obywatela. Podkreśla obowiązek troski o całą społeczność i społeczeństwo, a co za tym idzie, o prawa jednostki, o rodzinę i ojczyznę. Najważniejsze jest doświadczenie głębokiej wspólnoty. Najbardziej istotny sens „Solidarności” z lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku to powszechna świadomość głębokiego związku z innymi ludźmi, bo solidarność to więź¹².

Współczesnemu społeczeństwu, a w nim człowiekowi, często towarzyszy zagubienie więzi międzyludzkiej co prowadzi do egoistycznego materializmu, odrzucenia idei solidarności. Dlatego nauczanie ks. Popiełuszki jawi się jako wciąż aktualne. Zdaje się On wciąż wołać o poszanowanie i zaszczerpienie na nowo w współczesnym człowieku wartości solidarności. Nie ulega wątpliwości, iż odzyskanie wolności po 1989 roku, przemiany społeczne i polityczne otworzyły Polskę i Polaków na nowe horyzonty, dlatego świadomość wzajemnej solidarności uległa zmianie. Pęd życia, wszechobecny hedonizm, nowe zagrożenia człowieczeństwa czy ciągłe dążenie do szybkiego wzbogacenia się osłabia kontakty międzyludzkie. Można zaobserwować, iż czymś mniej docenionym, mniej popularnym stała się bezinteresowność i wzajemna pomoc. Obecnie idea solidarności budzi się i jest widoczna tylko w obliczu jakiejś tragedii o wymiarze społecznym. Ukazuje to, iż wartość ta nie została wyrugowana z serca i życia człowieka¹³. „Niezlomny kapłan”, odwołując się do cierpień współczesnych sobie rodaków, wołał, by nie poprzestawać na tym, co zostało wypracowane i okupione cierpieniami milionów Polaków, ale zadbać o Ojczyznę jako dom rodzinny nas wszystkim¹⁴. Ks. Popiełuszko w jednym z kazań mówił: *W naszym kraju problem istnieje i będzie istniał, bo Solidarność to nadzieja na zaspokojenie głodów ludzkiego serca, głodu miłości, sprawiedliwości i prawdy. Nie wolno tym słowem poniewierać i zamykać go w rzekomo niechlubnej przeszłości*¹⁵. Ks. Jerzy nawoływał, aby nie bać się wyrażać swoich poglądów, by nie być letnim, by zabiegać o prawa człowieka i zawsze stawać po stronie spraw Bożych, o których człowiek ma świadczyć w życiu, czego dziś może nieraz brak¹⁶. Te słowa i uwagi wydają się prorocze, gdy można obserwować choćby

12. Por. EG 189. Por. także: Z. Stawroski, *Solidarność znaczy więź*, w: *Idea solidarności dzisiaj*, red. W. Zuziak, Kraków 2001, s. 55–68.

13. Por. A. Potocki, *Czy społeczeństwo polskie jest społeczeństwem solidarnym?* w: *Idea solidarności dzisiaj*, dz. cyt., s. 69–84.

14. Por. G. K. Szczecina, *Aktualność przesłania moralnego bł. ks. Jerzego Popiełuszki w perspektywie przemian społecznych w Polsce po 1989 roku*, Nowy Sącz 2015, s. 119.

15. J. Popiełuszko, *Homilia z 26 sierpnia 1984 r.*, w: *Ksiądz Jerzy Popiełuszko. Kazania 1982–1984*, s. 167.

16. Por. Tenże, *Homilia z 27 marca 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, s. 110–113. Por. także: *Homilia z 29 stycznia 1984 r.*, tamże, s. 166–169.; *Homilia z 24 czerwca 1984 r.*, w: *Ksiądz*

zatrważające niskie frekwencje przy wyborach publicznych czy referendum. Jak można dbać o dobro wspólne i mówić o solidarności z biednymi i krzywdzonymi przez państwo, kiedy nasze decyzje i wybory nie będą klarowne i jasne. Prawidłowe podejście do idei solidarności i realizacja jej w życiu wyklucza z życia społecznego wyzysk, jakikolwiek ucisk i unicestwienie innych, a duch solidarności staje się drogą do pokoju i rozwoju społeczeństwa. Nie będzie to możliwe, jeśli rządzący nie uznają, że współzależność sama w sobie wymaga przekształcania polityki we współpracę opartą na miłości braterskiej. Współpraca zaś jest aktem właściwym solidarności między jednostkami i narodami. Solidarność staje się podstawą pokoju wewnętrznego i zewnętrznego człowieka i społeczności¹⁷. Nie może być traktowana jako jedna z wielu podstaw życia człowieka i społecznego, musi stać się fundamentem, z którego wyrastają inne zasady: prawda, wolność, sprawiedliwość oraz czynna solidarność, co w swoim nauczaniu dobitnie wyraził ks. Jerzy Popiełuszko.

Powracając do stwierdzenia, że z solidarnością zawsze powiązana jest miłość, co zostało już wspomniane wcześniej, można stwierdzić, iż w kaznodziejskiej spuściźnie ks. Jerzego Popiełuszki to właśnie miłość jest podstawą obejmującą całe życie chrześcijańskie, o czym współczesny człowiek często zapomina. Miłość jest podstawą życia chrześcijańskiego, świadomym i dobrowolnym opowiedzeniem się za prawem Jezusa Chrystusa. Dokonanie tego wyboru miłości nigdy nie jest łatwe, ponieważ prawdziwa miłość zawsze okazuje się trudna, za względu na wyrzeczenie się siebie i prymat dobra przedmiotu swej miłości, ale jest jednocześnie najbardziej owocna¹⁸. Dzięki Zbawicielowi, który oddał życie za każdego człowieka z miłości, okazało się, że Miłość i Prawdę można ukrzyżować, ale nie można ich zabić. Na Chrystusowym krzyżu to Prawda i Miłość odniosły triumf nad złem, nad śmiercią, nad nienawiścią¹⁹. Miłość, będąca dobrowolną ofiarą z siebie, wyklucza jakąkolwiek przemoc ideologiczną czy fizyczną wobec obiektu miłości, wyklucza przemoc, która stanowi wyraz nierespektowania godności i praw człowieka i społeczności²⁰. Dlatego właśnie ks. Popiełuszko, mówiąc o podstawowych wartościach dla człowieka i społeczeństwa, w tym o solidarności, tak wyraźnie potępiał przemoc, mówiąc m.in.: *Nie walcz przemocą. Przemoc nie jest oznaką siły, lecz słabości. Komu nie udało*

Jerzy Popiełuszko, *Kazania 1982–1984*, s. 155–160.; *Homilia z 26 sierpnia 1984 r.*, tamże, s. 161–168.; J. Nagórny, *Wartość życia ludzkiego*, Lublin 2009, s. 321–342.

17. Por. H. Zątek, *Rola solidarności i pomocniczości w życiu społecznym*, s. 159–179.

18. KKK 1822-1844, 2331–2336.

19. Por. J. Popiełuszko, *Homilia z 27 marca 1983 r.*, w: Ks. Jerzy Popiełuszko, *Kazania patriotyczne*, s. 110–113.

20. Por. G. K. Szczecina, *Aktualność przesłania moralnego bł. ks. Jerzego Popiełuszki...*, s. 83–84.

się zwyciężyć sercem lub rozumem, usiłuje zwyciężyć przemocą. Każdy przejaw przemocy dowodzi moralnej niższości. Najwspanialsze i najtrwalsze walki, jakie zna ludzkość, jakie zna historia, to walki ludzkiej myśli. Najnędniesze i najkrótsze, to walki przemocy. Idea, która potrzebuje broni, by się utrzymać, sama obumiera. Idea, która utrzymuje się tylko przy użyciu przemocy, jest wypaczona. Idea, która jest zdolna do życia, podbija sobą. Za nią idą miliony²¹.

Jednakże, by miłość mogła objawić się w życiu społecznym, potrzeba czynnej solidarności (zwanej także miłością społeczną). Nie wystarczy więc tylko o niej mówić, ale trzeba zawsze wykazać jej podstawowy związek z miłością²². Dlatego wciąż będą aktualne słowa ks. Popiełuszki: *Solidarność to jedność serc, umysłów i rąk, zakorzenionych w ideałach, które są zdolne przemieniać świat na lepsze. To nadzieje milionów Polaków. Nadzieja tym silniejsza, im bardziej jest zespolona ze źródłem wszelkiej Nadziei – z Bogiem. Solidarność, jak mówił Ojciec Święty po powrocie z Afryki – to imię jedności i wspólnoty. To głęboka treść, jaką zadali sobie Polacy lat osiemdziesiątych*²³. Solidarność w nauczaniu księdza Popiełuszki to nie tylko związek zawodowy, ale to także ciągłe i nieustanne dążenie narodu, społeczeństwa do prawdy, sprawiedliwości i wolności, co wciąż będzie aktualne. Potwierdzeniem solidarności narodu z początku lat osiemdziesiątych XX wieku jest fakt, że stan wojenny został wprowadzony przeciwko całemu narodowi, a nie tylko przeciw związkowi zawodowemu²⁴. *Solidarność zrodzona w sierpniu 1980 roku to nie tylko związek zawodowy o tej nazwie, który ukształtował się parę miesięcy później, ale to dążenie całego narodu ku prawdzie, sprawiedliwości i wolności*²⁵ mówił „żoliborski kaznodzieja”.

W 2010 roku, gdy zbliżała się beatyfikacja ks. Jerzego Popiełuszki, jego postać i nauczanie na nowo stały się popularne w naszym kraju. Wtedy też w różnych dyskusjach dało się słyszeć głosy, iż gdyby ks. Jerzy nie „mieszał się do polityki”, to by żył. Jeśli ks. Jerzy nie stawałby odważnie w obronie i poszanowania podstawowych wartości człowieka i narodu, czy wtedy byłby tak wyrazistym świadkiem i darem dla Kościoła i Narodu? Chrześcijan ma wyrażać swoje zdanie i zajmować swoje miejsce w polityce, ale rozumianej jako

21. J. Popiełuszko, *Homilia z 26 grudnia 1982 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, s. 90.

22. Por. J. Nagórny, *Posłannictwo chrześcijan w świecie*, t. 1, Lublin 1997, s. 197–201.

23. Ks. Jerzy przytacza słowa Ojca Świętego z modlitwy na Anioł Pański 24 lutego 1982, w: *Stan wojenny w Polsce. Słowa Papieża z 24 lutego 1982 r.*, OR 2(1982), nr 2, s. 15. Por. J. Popiełuszko, *Homilia z 28 sierpnia 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, s. 145.

24. Por. J. Popiełuszko, *Homilia z 26 sierpnia 1984 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania 1982–1984*, s. 161–166. Por. także: *Homilia z 28 sierpnia 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, s. 142–146; *Homilia z 27 maja 1984 r.*, tamże, s. 178–181.

25. Tenże, *Homilia z 26 sierpnia 1984 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania 1982–1984*, s. 165.

kształtowanie postaw miłości, pokoju, sprawiedliwości, wzajemnej solidarności w życiu publicznym. Błogosławiony apelował, by pamiętać, że *mocny jest ten lud gdy w swojej Ojczyźnie buduje na prawdzie, miłości i solidarności serc i umysłów, w modlitewnym zjednoczeniu ze źródłem tych wartości, Ojcem Ludów i Narodów – Bogiem Przedwiecznym*²⁶. Dlatego, pochylając się nad tematem wartości solidarności międzyludzkiej w świetle nauczania bł. ks. Jerzego Popiełuszki, należy stwierdzić, iż Jego apel o międzyludzką solidarność serc jest wciąż potrzebny. Nowe zagrożenia wolności człowieka powodują podeptanie tej idei, a obecność tej wartości w życiu jest niezbędną, by przeciwstawić się niebezpieczeństwom duszy i ciała. Dlatego też potrzeba dzisiaj i w każdym czasie odważnego upominania się dla narodu o prawo do Boga, do miłości, do wolności sumień, do kultury i dziedzictwa rodzimego; ciągłego przypominania o chrześcijańskiej drodze Polski²⁷. Przynaglenni nauką i przykładem „męczennika komunizmu” musimy nieustannie zabiegać o życie w prawdzie. Nie można milczeć w obliczu problemów, różnych niegodziwości. Widząc m.in. niszczące społeczeństwo bezrobocie czy biedę wielu rodzin, nie można stać bezczynnie. W swoich kazaniach ks. Popiełuszko przestrzegał w perspektywie współczesnych problemów przed liberalizmem etycznym, fałszywą koncepcją wolności, przerażającą się w moralną anarchię, w demokrację bez wartości. Należy odważnie stawiać w obronie ludzi krzywdzonych praktykami kapitalizmu, korupcji, zakłamania, prywaty, jak w latach osiemdziesiątych minionego wieku czynił „żoliborski kaznodzieja”. Słowa homilii głoszonych przez ks. Jerzego ponaglają nas, by zajmować miejsce po stronie dobra w narodzie, wśród ludzi, którzy, zmagając się z różnymi problemami, nie chcą zdradzić Chrystusa²⁸.

Ks. Popiełuszko w swoim kaznodziejstwie przypominał, iż solidarność jest podstawą ludzkiej egzystencji. Tak więc sens i przesłanie, jakie niesie ze sobą wartość solidarności, koncentruje się wokół daru, odnoszącego się do bratniej miłości względem drugiego człowieka. Solidarność dotyczy zabiegania o uszanowanie godności i wolności człowieka, likwidowania zła i jego mechanizmów, jeśli dany człowiek jest w stanie tego dokonać. Solidarność pobudza do podejmowania odważnych, a czasem heroicznym decyzji względem dobra bliźniego,

26. J. Popiełuszko, *Homilia z 28 sierpnia 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, s. 146. Por. także: EG 71.

27. Por. J. Popiełuszko, *Homilia z 25 września 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, s. 147–157. Por. także: *Homilia z 27 listopada 1983 r.*, tamże, s. 158–161; *Homilia z 25 grudnia 1983 r.*, tamże, s. 162–165; *Homilia z 27 maja 1984 r.*, tamże, s. 178–181; *Homilia z 24 czerwca 1984 r.*, w: *Ksiądz Jerzy Popiełuszko. Kazania 1982–1984*, s. 155–160; *Homilia z 26 sierpnia 1984 r.*, tamże, s. 161–168.

28. Por. G. K. Szczecina, *Aktualność przesłania moralnego...*, s. 121–122.

aż do współdziałania w cierpieniu. Dlatego w głębi sensu solidarności można odkryć kolejną wartość płynącą z miłości i właśnie solidarności – miłosierdzie. Jest ono solidarnością, wzmocnioną zmysłem religijnym²⁹.

THE PRESENT VALUE OF THE SOLIDARITY OF INTERMEDIATE IN THE LIGHT OF THOUGHT THE “MARTYR OF COMMUNISM” – BLESSED FATHER JERZY POPIELUSZKO

Summary

Blessed Father Jerzy Popiełuszko and the sermons he gave during the famous “Mass. for the Homeland”, the history of the Church in Poland are permanently inscribed. In his teaching, he defended and appealed for the concern of basic values for man and society (truth, freedom, justice, love, fortitude, Homeland). Among the many topics and values that appear in “zoliborz teaching”, the place has also found its place – solidarity. It has dual meaning here as it refers to NSZZ “Solidarnosc” and to the concept of idea as a common good. Fr. Popiełuszko solidarity defined as the unity of complex hearts in action towards the common good, the constant pursuit of the nation, the society for truth, justice and freedom. Contemporary society, man, is often accompanied by the loss of interpersonal links leading to selfish materialism, the rejection of the idea of solidarity. Therefore, in this light, the teaching of Fr. Popiełuszko appears as still up-to-date. Appropriate approach to the idea of solidarity and its realization excludes exploitation from society, any oppression and annihilation of others, and the spirit of solidarity becomes the path to peace and the development of society. Solidarity becomes the cornerstone of the inner and outer peace of man and of the community. Solidarity cannot be considered as one of many grounds for human and social life, but as a foundation from which other principles spring up, as pointed out by Blessed Father Jerzy Popiełuszko.

Słowa kluczowe: Jerzy Popiełuszko, kazania, solidarność, solidarność międzyludzka, współczesność, człowiek

Key words: Jerzy Popiełuszko, sermon, Solidarity, interpersonal solidarity, modernity, man

---

29. Por. J. Sochoń, *Solidarność księdza Jerzego Popiełuszki*, „Warszawskie Studia Teologiczne”, 19(2009), s. 297.

BIBLIOGRAFIA

- Franciszek, Adhortacja *Evangelii gaudium*, 24.11.2013 (EG).
- Jan Paweł II, Adhortacja *Christifideles laici*, 30.12.1988 (ChL).
- Jan Paweł II, Encyklika *Centesimus annus*, 1.05.1991 (CA).
- Jan Paweł II, Encyklika *Evangelium vitae*, 25.03.1995 (EV).
- Jan Paweł II, Encyklika *Sollicitudo rei socialis*, 30.12.1993 (SRS).
- Jan Paweł II, List apostołski *Les grands mysteres*, 1.05.1984.
- Jan Paweł II, List na III Światowy Dzień Wyżywienia *W imię solidarności ludzkiej i chrześcijańskiej*, 12.10.1983, „L'Osservatore Romano” (OR), 4(1983), nr 10, s. 15–16.
- Jan Paweł II, Przemówienie *Współpraca i solidarność w sprawach ekonomicznych*, 24.04.1980, w: *Papież Jan Paweł II do Polonii i Polaków za granicą 1978–2003*, red. R. Dzwonkowski, Ząbki 2007, s. 202–204.
- Katechizm Kościoła Katolickiego, (KKK).
- Malacki Z., *Świadek trudnych czasów*, w: *Ksiądz Jerzy Popiełuszko. Kazania 1982–1984*, red. Z. Malacki, Warszawa 2004, s. 3–11.
- Mularska A., *Święty wśród nas. Błogosławiony ksiądz Jerzy Popiełuszko*, Kraków 2015.
- Nagórny J., *Posłannictwo chrześcijan w świecie*, t. 1, Lublin 1997.
- Nagórny J., *Wartość życia ludzkiego*, Lublin 2009.
- Popiełuszko J., *Droga krzyżowa podczas I Pielgrzymki Robotników na Jasną Górę – 18 września 1983 r.*, w: *Zło dobrem zwycięża!*, red. W. Ciak, Poznań 2010, s. 54–70.
- Popiełuszko J., *Ksiądz Jerzy Popiełuszko. Kazania 1982–1984*, red. Z. Malacki, Warszawa 2004
- Popiełuszko J., *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, red. A. Majewski, Paryż 1984.
- Potocki A., *Czy społeczeństwo polskie jest społeczeństwem solidarnym? w: Idea solidarności dzisiaj*, red. W. Zuziak, Kraków 2001, s. 69–84.
- Sebesta A., *Wolność i godność jednostki, a przynależność do organizacji politycznych i społecznych*, w: *Wolność i władza w życiu publicznym*, red. W. Zuziak, Kraków 2008, s. 161–170.
- Sochoń J., *Ksiądz Jerzy Popiełuszko*, Kraków 2001.
- Sochoń J., *Solidarność księdza Jerzego Popiełuszki*, „Warszawskie Studia Teologiczne”, 19(2009), s. 287–302.
- Stan wojenny w Polsce. Słowa Papieża z 24 lutego 1982 r.*, OR 2(1982), nr 2, s. 15.

- Stawroski Z., *Solidarność znaczy więź*, w: *Idea solidarności dzisiaj*, red. W. Zuziak, Kraków 2001, s. 55–68.
- Strzeszewski C., *Katolicka Nauka Społeczna*, Lublin 1994.
- Szczecina G. K., *Aktualność przesłania moralnego bł. ks. Jerzego Popiełuszki w perspektywie przemian społecznych w Polsce po 1989 roku*, Nowy Sącz 2015.
- Wojtyła K., *Osoba i czyn*, Kraków 1999.
- Zątek H., *Rola solidarności i pomocniczości w życiu społecznym*, Bielsko-Biała 2001.